PALEMBANG IN 1811 EN 1812.

In het jaar 1811 werd Palembang het tooneel van eenen wreeden moord; de Hollandsche ambtenaren en militairen werden in koelen bloede omgebracht, terwijl zij zich bevonden op eenige vaartuigen, waarmede men voorgaf hen naar Java te zullen terug voeren. Die gebeurtenis is het teeken geweest van eene reeks van oorlogen en botsingen, die geëindigd zijn met den ondergang van het regerende Vorstengeslacht, en met de inlijving van hun rijk, als direkte bezitting van Nederland, onder de namen van de Residentiën Palembang en Banka.

Zoo wereldkundig deze uitkomsten zijn, zoo duister is nog, bij velen, de aanleiding tot den ramp van 1811, die er de oorzaak van was. In het Tijdschrift van Neêrlandsch-Indië ¹, wordt hij geweten aan den Christenhaat des Sultans en aan de wraakzucht van eenen losbandigen prins, die door den Hollandschen resident in zijne buitensporigheden was gestuit. Een ander schrijver noemt RAFFLES als den aanstoker van den moord, maar verwerpt dat vermoeden even spoedig weder ². Een derde trekt de schuld van RAFFLES niet in twijfel ³, terwijl een vierde met warmte zijne partij kiest, en ten slotte verklaart, dat, wat wij van RAFFLES weten, ons geen regt geeft om te veronderstellen, dat hij tot zulk eene laagheid en wreedheid in staat was ⁴.

¹ VIII Jaargang, III deel, p. 327—335.

² TEMMINCK, *Coup d'oeil général sur l'Inde archipélagique*, Tom. II, p. 13.

³ *Proeve eener beschrijving van Palembang*, door W. L. DE STURLER, p. 9.

⁴ *De geschiedenis van Sumatra*, eene reeks van artikels in de Gids, door den Hoog-
leeraar P. J. VETH.

Eene toevallige omstandigheid stelt ons in staat het geschilpunt tot meerdere klaarheid te brengen. Toen in 1816 het Nederlandsch gezag in Indië stond te worden hersteld, zond de door de Engelschen afgezette Sultan, onder wiens regering de moord had plaats gevonden, de daartoe betrekkelijke brieven van RAFFLES aan eenen ouden vriend te Batavia, ten einde daarvan gebruik te maken tot het afwenden der onheilen, die hij verwachtte, dat over hem en zijn geslacht zouden losbreken, na het hijschen der Nederlandsche vlag. Die brieven werden aan de Nederlandsche Commissarissen-Generaal overgegeven, nadat daarvan afschriften waren gehouden, en het zijn deze afschriften, die wij thans voor ons hebben, met eene menigte andere, ter zake dienende, en uit dezelfde bron voortgekomen papieren. Wij hebben voorts geraadpleegd de Javasche officiële Courant van dien tijd en het bekende werk door de weduwe van RAFFLES, omtrent de diensten van haren man in het licht gegeven ¹.

De Engelsche Oostindische Compagnie vestigde zich in het begin van deze eeuw op *Poelo-pinang*, een klein eiland gelegen aan den noordelijken ingang van de zee-engte van Malakka, nabij de kust van *Kedah*. Dat eilandje, herdoopt Prince of Wales Island, moest worden wat eertijds Malakka was, eene stapelplaats voor den handel tusschen Indië, China en den Oostelijken archipel; het moest wijders, door de teelt der fijne specerijen, Engeland onafhankelijk maken van het Moluksche monopolie, — een doel naar hetwelk men reeds vroeger, hoezeer vruchteloos, gestreefd had op het ten noorden van Borneo gelegen eiland *Blambangan*.

Onder de eerste bezending van ambtenaren naar de nieuwe vestiging, was er een van grenzenlooze eerezucht. De betrekking van Adjunct-Secretaris van het bestuur der pas geboren kolonie bevredigde hem niet. Toen de verovering der Molukkos door de Engelschen werd ondernomen, dong hij naar het ambt van Gouverneur der Specerij-eilanden, en begaf zich tot dat einde naar Calcutta. Die bevordering hem ontsnappende, wendde hij het begeerig oog naar Java, destijds nog de zetel der Hollandsche magt in Indië. De roemzucht van Lord MINTO, den Britschen Gouverneur-Generaal,

¹ *Memoir of the public services of Sir Stamford Raffles, by his widow.*

werd behendiglijk opgewekt; men hield hem voor, dat de verovering van Mauritius en Bourbon, waartoe uit Engeland het bevel gegeven was, niet baten zou, wanneer aan de Franschen de mogelijkheid werd gelaten om zich op Java te vestigen; Lord MINTO moest die gelegenheid om zijnen naam te vereeuwigen, niet laten ontsnappen. Hij liet zich overreden, en besloot tot het doen eener expeditie naar Java, zoodra de Fransche eilanden zouden zijn ten onder gebracht.

Intusschen was de eerezuchtige Adjunct-Secretaris van Poelo-pinang, die, met zijnen vriend Dr. LEYDEN, deze veroveringszucht had opgewekt en aan-geblazen ¹, door Lord MINTO aangesteld als Agent voor de Maleische Staten. Als zoodanig moest RAFFLES (want hij is het van wien wij hier spreken) zich te Malakka vestigen, en, van daar, eene geheime briefwisseling openen met de, onder het Hollandsch gezag staande, inlandsche Vorsten en Hoofden, en zelfs met de Hollandsche ingezetenen, ten einde de medewerking van de eersten te verwerven tot het beoorlogen der Hollanders, en de toestemming der laatsten, om, dus heette het, te worden verlost van het Fransche juk.

Een der eerste inlandsche Vorsten, tot wien RAFFLES zich wendde, was MAHMOED BEDR-EDDIN, Sultan van Palembang. De Britsche Agent had zich een overdreven denkbeeld gevormd van het gewigt van het bondgenootschap diens Sultans: "De Sultan (dus hooren wij hem in eenen brief aan "Lord MINTO zeggen) was sedert lang groote saldo's schuldig aan de rege-"ring te Batavia. Men wist dat hij buitengemeen rijk, en bezitter was van "eenen aanzienlijken sedert lang opeengehoopten schat. Hij (RAFFLES) duchtte, "dat de Sultan zich door de veerkrachtige houding van DAENDELS vrees zou "laten aanjagen en zich zou laten bewegen tot het betalen dier saldo's, het-"welk voor de geldmiddelen des Maarschalks, in die oogenblikken, van het "hoogste belang zou zijn. Ik wist (dus vervolgt RAFFLES), dat de Maar-"schalk den Sultan niet slechts had doen dreigen, maar ook dat hij bezig "was maatregelen te beramen om hem tot betaling te dwingen. Deze om-

¹ De invloed op Lord MINTO uitgeoefend door LEYDEN en RAFFLES, blijkt onder anderen uit de volgende karakteristieke woorden, genomen uit eenen brief van LEYDEN aan zijnen vriend. "In short, make a great and mighty noise, for we will compel his "Lordship to be a greater man than he would wish to be, if left alone." *Memoir of the life and public services of Sir Stamford Raffles*, p. 26.

“standigheden noopten mij tot het aanvangen eener onderhandeling, omdat, “hetzij de Sultan mijne voorstellen aannam of verwierp, zij hem, in allen “geval, zouden terughouden van eenige schikking met den Maarschalk “DAENDELS, terwijl daardoor tevens nieuwe moed zou worden ingeblazen “aan de Bantammers en Lampongers, ter nedergeslagen door hunne jongste “nederlaag¹. Mocht de Sultan in mijne voorstellen treden, dan zouden wij “eenen magtigen bondgenoot hebben gewonnen, met wiens hulp eene ern- “stige demonstratie zou hebben kunnen gemaakt worden aan den kant van “Bantam, zonder onzen hoofdaanval te verzwakken. Overigens zou des Sul- “tans vrijwillige verbindtenis met ons, hem hebben ontheven van de gevol- “gen van den loop des oorlogs in Europa, terwijl wij ons, zonder verdere “moeite, zouden hebben gezien in het bezit van den alleenhandel in tin².”

Na aldus van RAFFLES zelf te hebben vernomen, waarom hij zich had ge- haast eene briefwisseling met den Palembangsehen Vorst te openen, gaan wij over tot het beschouwen dier briefwisseling zelve, vooraf nog hierbij voegende, dat de overbrengers zijner brieven en van zijne mondelinge bood- schappen waren, RADEN MOHAMAD, alias TOEWANKOE SJERIF MOHAMAD, een Maleijer, en SEID ABOE BAKAR, een Arabier, beide wonende op Poelo-pi- nang, die zich waarschijnlijk, ten einde hunne zending te bedekken, als han- delaars zullen hebben vermoed.

De eerste brief van RAFFLES aan den Sultan is ons niet bekend, maar wel de tweede, vijf dagen later geschreven en de dagteekening voerende van den 17^{den} der maand Dzoel-Kaïda van het jaar 1224 (11 Dec. 1809).

RAFFLES maakt zich daarin aan den Sultan bekend als een *groot Vorst*, *plaatsvervanger van GILBERT Lord MINTO, den Koning, verheven boven alle Vorsten, die in het land van Bengale, moeten bukken voor de vlag van den Koning van Engeland.*

¹ Waarschijnlijk doelt RAFFLES hier op het innemen van *Tji-bongor*, door de Holland- sche troepen, aangevoerd door DAENDELS, in het jaar 1809. *Tji-bongor* ligt in de Peper- baai, en was door de Bantammers en Lampongers, geholpen door vreemde zeeroovers, versterkt. Uit de woorden van RAFFLES blijkt overigens, dat RADEN INTANG, die des- tijds de aanvoerder was der Bantamsche oproerlingen, in naauwe verstandhouding met de Engelschen stond.

² *Memoir etc.* p. 42.

Na te hebben herinnerd, dat hij, op bevel van den Gouverneur-Generaal van Britsch Indië, onderhandelingen wenscht aan te knoopen met al de Maleische Vorsten, zegt RAFFLES, dat hij zich in de eerste plaats wendt tot den Palembangschen Sultan, voor wien hij eene bijzondere genegenheid gevoelt, en met wien hij eene vriendschap wil aangaan, uitsluitende die met anderen, vooral met de Hollanders: "Wat nut heeft het (dus vraagt hij) "dat mijn vriend de Hollanders te Palembang laat blijven? Zij zijn boos-aardig en willen met mijnen vriend een' kwaden weg inslaan ¹."

Het schijnt dat deze brief door drie Engelsche oorlogsvaartuigen is overgebracht, immers dit wordt gezegd in een schrijven van dezelfde dagteekening, gerigt aan de hoofden van Soensang, het aan den mond der Palembangsche rivier gelegen dorp, welks ingezetenen worden gerustgesteld omtrent het eigenlijke voornemen der Engelsche schepen, het verdrijven der Hollanders: "met wie," dus zegt RAFFLES ten slotte, "gijlieden geene vriendschap houden kunt, zonder vijanden te zijn van mij en van al de Engelschen ²."

Uit den volgende brief geschreven op den 8ten dag der maand Tsafar 1225 (2 Maart 1810) verklaart RAFFLES zich zeer voldaan over de strekking en de opregtheid van een van den Sultan ontvangen antwoord; maar betuigt tevens zijne teleurstelling over het niet verschijnen, te Malakka, van eenen gevolmagtigde, met wien alles zou hebben kunnen besproken worden. Daarom zal RAFFLES nu duidelijk verklaren wat hij eigenlijk verlangt, want er is geen tijd voor langer beraad; de zaak moet nu, zonder verder uitstel, worden afgedaan; uit langer dralen kan voor den Sultan niets goeds geboren worden; *er moet gehandeld worden*. Om den Sultan te beter tot dat snel handelen te bewegen, neemt RAFFLES onwaarheid, of althans overdrijving, te baat, en tracht den Sultan vrees aan te jagen voor de ontwerpen der Hollanders: "die," zegt hij, "kort te voren, in het geheim, wapenen "binnen Palembang hebben gebracht, en eene oorlogsplaats (tampat-prang) "hebben gevestigd te *Toelang-bawang* ³. Is dit geschied zonder het voorweten van mijnen vriend, dan moet mijn vriend geene verdere woorden

¹ Zie bijlage n°. 1.

² Zie bijlage n°. 2.

³ Een dorp in de *Lampongs*, niet ver van de Palembangsche grenzen.

“met de Hollanders wisselen, maar het bestaande kontrakt verbreken, en “hulp vragen van zijne ware vrienden, de Engelschen.”

Wat bepaaldelijk van den Sultan verlangd wordt, is vervat in drie punten. Wij zullen niet stilstaan bij het *eerste*, hetwelk de aansluiting aan de Engelschen betreft, noch bij het *derde*, rakende den handel in tin en peper; — maar zullen hier eene letterlijke vertaling geven van het *tweede* punt, omdat de Sultan zich daarop, tot vergoelijking van den moord der Hollandsche bezetting, heeft beroepen. Dat punt luidt aldus: “Ten tweede, “moet mijn vriend uitwerpen en vernietigen (*boewang habiskan sakali-kali*) alle “Hollanders benevens hunnen resident, allen die thans, onder het Hollandsche “gezag, verblijf houden te Palembang. Laat daarna geene (Hollanders) wo- “nen of aankomen. Hollandsche residenten kunnen niets goeds verrigten. “Dat geene Hollanders binnen het land van Palembang komen, noch ook “andere blanke menschen, behalve Engelschen. Mogten dezen begeeren in “een fort (*lodji*) te wonen, dan zullen zij dit kunnen doen op nader te be- “palen voorwaarden.”

In een verder gedeelte van den brief vindt men nog de volgende dringende waarschuwing om niet langer te dralen: “Laat men het tegenwoordig “oogenblik voorbijgaan, dan vervalt ook het nut der handeling.”

Eindelijk bevat de brief van RAFFLES eenige aanwijzingen en raadgevingen, voor het geval dat de Sultan niet terstond met de Hollanders mogt willen breken. Een volledig afschrift van het te sluiten kontrakt is, zegt hij, in het bezit van RADEN MOHAMAD; niets ontbreekt daaraan, dan de handteekeningen, de zegels en de dagteekeningen; de Sultan kan dit alles daar- onder plaatsen en vervolgens de akte aan RADEN MOHAMAD geven, die, wanneer ook RAFFLES het stuk zal hebben bekrachtigd, het van Malakka zal terugbrengen aan den Sultan. Dit alles kan in het geheim geschieden; een *Engelsche* gezant zal, eerst dan, in het openbaar optreden, wanneer de Sultan zelf dit zal begeren ¹.

Het schijnt dat de Sultan de hem toegezonden overeenkomst niet bekrachtigd, maar RADEN MAHOMAD met een ontwijkend antwoord teruggezonden heeft ².

¹ Zie bijlage n°. 3.

² Zie *Memoir etc.* p. 43.

De volgende brief in de verzameling is van den 11^{den} dag der maand Rabioel-akir van het jaar 1226 (22 April 1811), en strekt in de eerste plaats om bij den Sultan aan te dringen op eenig beslissend antwoord, hem tevens waarschuwende, dat het Gouvernements-vaartuig, hetwelk den brief overbrengt, niet langer dan een etmaal vertoeven kan, alzoo de tijd nu gekomen is, om al de schepen bijeen te verzamelen, die naar Java moeten vertrekken.

“Vermits (dus vervolgt RAFFLES) de Hollanders nog te Palembang zijn, “daarom zend ik vier kisten met Gouvernements-geweren. In elke kist bevinden zich twintig geweren, en derhalve tachtig in de vier kisten. Voorts “zijn er tien verzegelde manden (*krepik*) met patronen, gevuld met kruid en “kogels. Ik hoop dat mijn vriend alles behoorlijk zal ontvangen. Al wat “mijn vriend verder verlangt, vaartuigen, manschappen of wapenen, hij “schrijve er mij spoedig over.”

Eindelijk zendt hij nog aan den Sultan afschriften der vroegere brieven, die aan RADEN MOHAMAD zijn toevertrouwd geweest, want, zegt hij, ik weet niet of ze al of niet zijn ontvangen ¹.

De laatste brief onzer verzameling is aan den Sultan geschreven door den kapitein MACDONALD, het bevel voerende over een' aan den mond der Palembangsche rivier geankerd oorlogsvaartuig. Hij zegt gezonden te zijn om eenen brief eigenhandig aan den Sultan over te geven, maar vermits RADEN MOHAMAD en SEID ABOE BAKAR hem gezegd hebben, dat des Sultans verblijf ver van de ankerplaats is; zendt hij SEID ABOE BAKAR in zijne plaats, als brenger der beide brieven en van vier kisten geweren en tien kisten buskruid, en betuigt zijn verlangen, dat de Sultan hem iemand van aanzien toezende: “aan wien hij mededeelingen, hem van hooger hand opgedragen, omtrent de *Hollanders* zal kunnen doen, en van wien hij zal kunnen vernemen, wat des Sultans bevelen omtrent de *Hollanders* zijn ².”

Het is ons niet gebleken wat gevolg deze brief heeft gehad, en evenmin of er verdere onderhandelingen hebben plaats gevonden. Uit de opgaven van RAFFLES laat zich afleiden, dat hij de aandacht zijner zendelingen op het eiland Banka vestigde, toen het bleek, dat de gewenschte uitslag niet zoo

¹ Zie bijlage, n°. 4.

² Zie bijlage, n°. 5.

spoedig, als hij dit verlangde, te Palembang te verkrijgen was ¹. Wij vinden dan ook, dat die zendelingen den 22sten Julij 1811, te Muntok (op Banka) waren, met last van den Heer RAFFLES, om hem, tot nader bevel, aldaar af te wachten, of, om hem naar Batavia te volgen, indien de Sultan hen niet toestaan wilde te Muntok te blijven. Het blijkt verder, dat zij zich, op eene uitnoodiging des Sultans, van daar naar Palembang hebben begeven, en zich nog daar bevonden, toen de moord plaats greep ².

Tot goed verstand van de bovenvermelde bevelen van RAFFLES en van het verder gedeelte van dit verhaal, zij hier herinnerd, dat de Britsche expeditie, uit negentig zeilen bestaande, den 13^{den} Junij 1811 van Malakka vertrok, en den 4^{den} Augustus voor Batavia ten anker kwam, — dat, na eene reeks van gevechten, de versterkte legerplaats te Meester-Cornelis, op den 26sten Augustus door de Engelschen werd ingenomen, — dat Lord MINTO op den 11^{den} September te Batavia eene proclamatie afkondigde, waarbij hij Java en onderhoorigheden verklaarde te behooren tot de territoriale bezittingen der Engelsche O. I. Compagnie, en dat de Generaal JANSSENS op den 18^{den} dier maand de capitulatie sloot, waarbij dat gedeelte van Java, hetwelk nog niet door de Engelschen bezet was, en voorts de buitenbezittingen, aan Engeland werden overgegeven.

Wij hebben gezien, dat de Sultan lang, maar vruchteloos, door RAFFLES tot *handelen* was aangespoord. Hij besloot daartoe eindelijk op den 14^{den} September 1811. Het Hollandsche fort werd met list overweldigd en daarna geplunderd en, met al de daaromtrent staande gebouwen, geslegt; de ambtenaar en militairen (24 Europeanen en 63 Javanen) werden in een vaartuig geworpen, en, den stroom afzakkende, op bevel des Sultans om het leven gebragt. Onwillekeurig ziet men in dit bloedig voorval de verwezenlijking van het den Sultan zoo dringend aanbevolen *uitwerpen* en *vernietigen*.

De bijzonderheden zijn beschreven in eenige der boekwerken op de eerste

¹ "Suspecting from the procrastination of the Sultan of Palembang, the turn which the negociation was likely to take, and being aware of the immense importance of the island of Banca, I directed my agents to use every means in their power to obtain the most particular account of the island and its productions, as well as the nature of the Government and the disposition of the inhabitants." *Memoir etc.* p. 43.

² Zie bijlage, n°. 6.

bladzijde aangehaald. De twee zendelingen van RAFFLES, die, zoo als gezegd, op het oogenblik van den moord te Palembang waren, en twee aan het bloedbad ontsnapte personen, WILLEM VAN DE WETERING BUYS en zijne zuster LOUISE, gehuwd met den almede vermoorden tweeden resident HAAR-VLEGTER, hebben verhalen geleverd, die minder algemeen bekend zijn. Men zal ze hier achter vinden ¹.

In het begin van November 1811 was het gebeurde nog niet te Batavia ruchtbaar. De Heer RAFFLES, sedert 11 September bekleed met de waardigheid van Luitenant-Gouverneur, zond eene Commissie naar Palembang, ten einde de faktorijs, krachtens de kapitulatie van 18 September, over te nemen, de oude kontrakten met eenige wijzigingen te hernieuwen, en den benoemden Engelschen resident, den Luitenant JACKSON, te installeren. De Sultan weigerde in de voorstellen der Commissie te treden; hij hield haar in eene soort van gevangenschap, zoodat zij geene vrije gemeenschap met de ingezetenen had; en gaf te kennen, dat hij het fort en de gebouwen had doen slegten, na al de Hollanders te hebben weggezonden; en dat, vermits hij dit alles gedaan had op het verlangen van het Britsche Gouvernement en voor dat de verovering van Java was ten einde gebragt, hij zich beschouwde als hersteld in zijne onafhankelijkheid. De Commissie keerde naar Java terug, onbekend met den moord, maar echter vermoedende, dat er gebeurtenissen hadden plaats gehad, die men voor haar had verborgen gehouden.

Spoedig na de terugkomst der Commissie, in December 1811, loste het geheim zich op. De Heer RAFFLES ontving van Malakka de verklaring van RADEN MOHAMAD en SEID ABOE BAKAR ². Nu werd besloten tot het doen eener expeditie naar Palembang, die echter, uit hoofde van den toen heerschenden Westmoesson, eerst in Maart 1812 kon vertrekken. Palembang werd ingenomen, de Sultan MAHMOED BEDR-EDDIN, die naar het binnenland gevlugt was, vervallen verklaard van den troon, en zijn broeder AHMED NEDJM-EDDIN in zijne plaats gesteld, tegen afstand van Banka en Billiton.

Zeer opmerkelijk zijn de openbare stukken bij die gelegenheid door den Heer RAFFLES uitgevaardigd. Als *casus belli* noemt hij niet op het bloed-

¹ Zie bijlage, n°. 6, 7 en 8.

² Zie bijlage, n°. 6.

bad van 14 September 1811, maar het aanrigten van dat bloedbad, *nadat de Hollanders hadden ingeroepen de bescherming van de reeds op Java gevestigde Britsche magt*¹. Van dat inroepen (dit zij in het voorbijgaan aange-merkt) bestaat geenerhande bewijs.

Zie hier wat ons voorkomt het besluit te moeten zijn van elken zaakkundigen en onpartijdigen lezer der thans geraadpleegde stukken.

Het bevorderen van den goeden uitslag der expeditie tegen Java, was de groote drijfveer der handelingen van RAFFLES; hij toch had het eerste denkbeeld van die expeditie geopperd, en zag daarin het middel om zijne eerezucht te bevredigen. Dat iemand van zijnen stempel, aldus geplaatst, zich niet gemakkelijk door bezwaren zal hebben laten terughouden, noch bijzonder gemoedelijk zal zijn geweest in de keuze zijner middelen, spreekt van zelve.

Het openlijke bondgenootschap des Sultans van Palembang scheen hem krachtig te zullen kunnen bijdragen tot de verovering van Java; van daar zijne aanhoudende pogingen om den Vorst over te halen tot deze of gene daad, waardoor hij onherroepelijk met het Hollandsche bestuur zou hebben gebroken, en verplicht zou zijn geweest zijn heil te zoeken in de vriendschap van Engeland.

Dat RAFFLES, door het bezigen der uitdrukkingen "uitwerpen en ver-nietigen" (*boewang habis-kan sakali-kali*), bepaaldelijk een' moord in koe-len bloede zou hebben bedoeld, mag worden in twijfel getrokken. Maar hij spoorde den Sultan aan tot het overmeesteren van het fort en zond hem tot dat einde geweren, kogels en buskruid. Nu kan men niet wel aan-nemen, dat RAFFLES, bekend gelijk hij was, met de zeden en den aard der Maleijers, en wetende, dat het geven van kwartier in hunne oorlogen zeldzaam is, zich zal hebben voorgesteld, dat Sultan MAHMOED BEDR-EDDIN,

¹ "Having taken into full and mature consideration all the circumstances connected with the conduct of the Sultan of Palembang; the barbarous and treacherous manner in which that Prince directed the murder of the European resident and establishment, after they had claimed the protection of the British power, already paramount on Java," en verder "the demolition of the fort and public buildings, and the indiscriminate destruction of the European property of every description, after being aware of the success of the British arms on Java (Java Govt. Gazette extraordinary, 30 May 1812).

het fort overweldigende, grootmoedig zou handelen met gevangenen, hem door RAFFLES bij herhaling afgeschilderd als zijne bitterste vijanden.

Neemt men bij dat alles in aanmerking, dat RAFFLES zelf, in de in 1812 uitgevaardigde stukken, den moord niet zoo zeer in het afgetrockkene, als in verband tot het tijdstip waarin hij plaats had, strafbaar acht, dan zal men ons niet van ingenomenheid beschuldigen, wanneer wij stellen, dat, al had het zich aan zijnen geest voorgedaan, dat het opofferen van de te Palembang gevestigde Hollanders wel eens het gevolg zou kunnen wezen van zijne opruijende brieven, hij zich daarom niet van het zenden dier brieven zou hebben laten terughouden, zoo lang de hoop bij hem bestond, dat daardoor eene ontkenning kon worden bevorderd, waarvan de bevrediging zijner eerezuchtige ontwerpen afhing. De Nederlandsche Commissarissen-Generaal hebben dan ook niets te veel gezegd, toen zij in hun bekend protest van 5 October 1818, sprekende van de kuiperijen die met den Palembang-schen moord zijn geëindigd, verklaarden: “qu'on auroit dû prévoir que “telles devoient être naturellement les suites de ces manoeuvres sourdes, “évidemment imprudentes et indécates, sinon criminelles — manoeuvres ré- “prouvées par les politiques les plus relâchés en morale, même dans l'état “de guerre — manoeuvres qui pourroient compromettre l'honneur et les inté- “rêts de la nation la plus loyale en politique.”

Nog eene aanmerking voegen wij hierbij. De Commissie, in November 1811, door RAFFLES afgezonden om Palembang over te nemen, ging derwaarts, niet uit krachte van het voor het Hollandsch (Fransch) leger zoo noodlottig gevecht van 26 Augustus, noch van de eenigzins voorbarige publicatie van Lord MINTO van den 11^{den} September, maar van de capitulatie van 18 September, waarbij alle gedeelten van Hollandsch-Indië, toen nog niet daadzakelijk in de Engelsche magt, aan haar werden overgegeven ¹. Ging

¹ “Le Général JANSSENS remettra au Général AUCHMUTY, l'île de Java et ses dépendances.” Dit artikel der capitulatie werd met de volgende wijziging door Sir SAMUEL AUCHMUTY bekrachtigd. “The events of war having placed all the provinces of Java West of Samarang in possession of the British forces, General JANSSENS can only be allowed “to stipulate for those which remain to the eastward of Samarang and which are not yet “in possession of His Britannic Majesty's forces.” (Capitulatie van 18 Sept. 1811, art. 1).

“I have the honor of reporting to your Lordship, that on the 3 of November last,

RAFFLES nu, en te regt, van die akte uit, toen hij Palembang beschouwde als gekomen onder de Britsche Souvereiniteit, hoe kon hij dan later beweren dat een moord, gepleegd vier dagen voor het sluiten dier akte, en toen men wel kon kennis dragen van de nederlaag van 26 Augustus, maar nog niet van de publicatie van 11 September, een aanslag was tegen die zelfde Souvereiniteit? ¹. Dit alles wordt echter duidelijk wanneer men zich uit RAFFLES brief aan Lord MINTO zijne hooge ingenomenheid met *den alleenhandel in tin* herinnert. Het anachronismus van eenige dagen was noodig om de maatregelen te regtvaardigen, ten gevolge waarvan Banka en Billiton van Palembang gescheiden en aan Engeland afgestaan werden.

Wij zouden nu onze taak als volbragt kunnen beschouwen, maar er is eene omstandigheid, die in dit historisch overzicht eene plaats behoort te bekleeden, en waarvan slechts zeer ter loops gesproken is, namelijk de drijfveer van MAHMOED BEDR-EDDIN, toen hij met RAFFLES onderhandelende, steeds den beslissenden stap ontweek, tot op den 14^{den} September 1811. In de eerste helft der zeventiende eeuw waren de Engelschen onze mededingers in den Indischen archipel; zij ruimden ten laatste het lang betwistte veld, waardoor de Hollanders aan de inlandsche Vorsten de magtigste der twee volken schenen. Een langdurige omgang en steeds toenemende veroveringen, bevestigden eenen dunk, die slechts weinig geschokt werd door de gebeurtenissen van 1795—1810. Er was blijkbaar eenige verslapping in den arm des ouden meesters — maar dat de Engelschen, zoo aanhoudend op het vaste land in bloedige oorlogen gewikkeld, met goed gevolg zouden kunnen beproeven, dien ouden meester zijn erfdeel te ontwringen, dat wilde geen inlandsch Vorst gelooven, en het allerminst de Sultan van Palembang. Toen zendelingen van RAFFLES zijne vriendschap en zijn bondgenootschap kwamen vragen, moet hij in zijn ongeloof zijn versterkt geworden. Zouden de veroveraars van ganssch Java en zoo vele andere landen iets te vreezen hebben van een volk, hetwelk behoefte heeft aan het

“finding that the season of the year afforded the probability of communicating with Palembang, I dispatched a Commission to that place... for the purpose of taking charge of the Dutch factory there, *in pursuance of the capitulation.*” (Dispatch to Lord MINTO, dated 7 March 1818).

¹ Zie nota op pag. 16.

bondgenootschap van mij, Sultan van Palembang, een van de geringste onderdanen van het magtige Holland? Dat, meenen wij, zal MAHMOED BEDR-EDDIN aanvankelijk gedacht hebben. Toen hij later bespeurde, dat het met den aanval op Java ernst werd, zal hij hebben besloten zich zoo te gedragen, dat, wat ook de uitslag der expeditie werd, hij zich altoos bij de overwinnende partij een verdienste zou kunnen maken van zijne houding. Toen hem vervolgens het geweldig verdrijven der Hollandsche bezetting tot voorwaarde eener zelfstandige Engelsche alliantie werd gesteld, zal hij, hoe begeerig ook naar onafhankelijkheid, evenwel nog zijn teruggedeinsd voor de mogelijkheid, dat het krijgsgeluk den Hollanders gunstig werd. In dezen tweestrijd, en met die zoo veel omvattende woorden *uitwerping* en *vernietiging* voor zich, zal hij van lieverlede de mogelijkheid hebben ingezien, om, zonder iets te wagen, zijne onafhankelijkheid te herkrijgen. Dit kon hij zijns inziens, zoo hij slechts wist te handelen in het goede oogenblik, dat namelijk, waarin het Hollandsch leger onherstelbare tegenspoeden zou hebben geleden, zonder dat de Britsche Souvereiniteit nog den tijd zou hebben gehad zich te vestigen.

Dit was dan ook de regel, dien wij in MAHMOED BEDR-EDDIN's handeling wedervinden. Hij kreeg berigt, dat de Hollandsche krijgsmagt op den 26sten Augustus, bij Meester Cornelis, was verslagen, en dat de Gouverneur-Generaal JANSSENS naar Samarang was gevlugt, om nog den laatsten, doch hopeloozen kans te wagen. Nu was het beslissend oogenblik voor den Sultan gekomen, en hij liet het niet onbenut voorbijgaan. De Hollanders behoefde hij nu niet meer te vreezen, en bij de Engelschen kon hij zich met de brieven van RAFFLES verantwoorden.

In een der gedrukte verhalen ¹ wordt de moord uitsluitend toegeschreven aan de persoonlijke wraakzucht van des Sultans voedsterzoon, den Pangeran Ratoe. Daarvoor bestaat geen andere grond, dan geruchten, wellicht door den Sultan zelf verspreid, bij de komst der expeditie van den Kolonel GILLISPIE, in April 1812, ten einde zich zelven des noods te kunnen redden door het opofferen van zijnen zoon, een redmiddel geenzins vreemd in de jaarboeken der Oostersche staatkunde. Wij vonden dan ook

¹ Tijdschrift van Nederlandsch-Indië, VIII^{ste} Jaargang, III^{de} deel, p. 327 en volg.

geene melding van den Pangeran Ratoe gemaakt, in de verklaringen der ooggetuigen hier achter gevoegd, onder n°. 6, 7 en 8. De waarheidsliefde verbiedt ons echter te verhelen, dat ook Sultan NEDJM-EDDIN melding heeft gemaakt van het voorgevallene met den Pangeran Ratoe, niet echter als de eenige of voorname, maar slechts als eene bijkomende reden, om op den 14^{den} September 1811 de Hollanders aan te vallen, of, zoo als de Sultan het noemt, *het kontrakt te breken*. — Het verhaal van dien Vorst, hier achter gevoegd ¹, verdient echter geen onvoorwaardelijk geloof. Toen hij heet deed, werd de legermagt gereed gemaakt, bestemd om onder aanvoering van den dapperen DE KOCK, MAHMOED BEDR-EDDIN te gaan onttroonen. Aan NEDJM-EDDIN was het uitzigt geopend, dat hij, of althans iemand van zijnen tak, op den troon zou worden geplaatst. Het was derhalve in zijn belang, den oudsten zoon zijns ouderen broeders, bij de Nederlandsche regering, te doen voorkomen als ongeschikt om zijnen vader te kunnen opvolgen.

J. C. BAUD.

¹ Bijlage, n°. 9.

B I J L A G E N.

BIJLAGE N°. 1.

Jnie soeraat njang betoel darie beta poenja atie; serta kasie sayang, njang trada berpoetoes beta poenja tjienta, darie pada Radja besaar Th^a. St^d. Raffles Sq^{re} njang ada ganti radja besaar Galbatlat (*Gilbert*) Lord Minto Gouverneur Generaal, Radja diatas Segala Radja Radja — njang ada toendoek dibawa Bandera Radja Jngries — dia itoe Radja Negrie Bengala — Sampekan soeraat njang betoel inie dalam tangan tocan Sulthan Machmoet Badaroedien njang ada sakarang diatas kossie Radja Negrie Plembang. Ja-la Radja njang bae te sochor kemana mana.

Jnie toeliessan darie beta, kasie taoe njang beta soeda kiriem satoe soeraat Liema arie lebe dolo darie ienie soeraat — sama sahabat beta. Inie lagie satoe soeraat beta kiriem dalam tangan Radeen Mochamat — jadie octoessan, satoe Wachiel darie beta. Sampekan sama sahabat beta.

Jnie la sakarang beta ada gantie Gouverneur-Generaal die nigrie Bengala-datang die negrie Malacca maoe bekeen bitjara njang besaar sama sagala Radja Malayo sampe die negrie Plembang — kerna Gouverneur Generaal ada banjang soka maoe jadie sobat njang betoel sama segala Radja Radja malayoe, maka inie beta ada banjang tjienta sama sahabat beta, maoe menja die sahabat njang bae dengan bersie ati, njang jangan die blakang arie ber sahabat sama laeen orang — maka itoe orang Olanda apa goena sobat beta betoelkan kasie tiengal dalam negrie Plembang, kerna orang Olanda ada banjang jahat — dia maoe bekeen satoe jalan — njang jahat joega,

sama sahabat beta, sebab itoe beta ada banjag soesa ati darie sahabat beta trada jadie, sahabat sama Compénie Jngries — Dan kaloe sahabat beta ada soeka menjadie sahabat njang betoel sama Compénie Jngries mies sahabat beta tentoe kan sekalié kalié: lagie mienta balas soeraat inie — dan soeraat njang dolo dengan begitoe lekas — lagie dengan sagala bie jara bitjaranja orang Olanda dengan sobat beta, lagie beta mienta saté orang Wachil darie pada sobat beta — biar datang kepada beta.

Dan lagie lepas toejoe arie Radeen Mochamat dalam negrie Plembang biar sahabat beta, kieriém baleek dengan begitoe lekas bole, sampe sama beta — dan kaloe soeda bace segala bitjara den janjie sahabat beta, de beta: bole beta poetoekan sekalié-kalié, den lagie ada dalam ienie toelies san beta ada kasie satoe saliennan of Copy saparti soeraat njang dolo darie soeraat inie.

Jnie la tanda darie beta ada kaen tjietá Europa doeá kayoe, doeá Sprye njang bagoes.

Die bekeen soeraat inie 17e arie boelan Doelkaijda taoon Jiem 1224.

BIJLAGE N°. 2.

Jnie soeraat njang betoel darie beta, poenja atie; serta sayang, njang trada ber poetoés beta poenja tjienta — darie pada Radja besaar Th^e. St^e Raffles Sq^e. njang ada ganti Radja besaar Galbatlat Lord Minto Gou^r. Gen Radja diatas segala Radja Radja — njang ada toendoeék dibauwa bander Radja Jngries — Ja itoe Radja negrie Bengala Sampekan soeraat njang betoel inie, dalam tangan sobat beta orang besaar besaar dan Panghocloe njang doedoeék die moeka negrie Plembang Campong Soengsang,

Beta kasie taoe dalam ienie soeraat darie pada tiega kapal perang datang disieni, beta ada dengar kabaar kapal Olanda ada die moeka negri Plembang — sekarang beta maoe oesier, njangan sobat beta menjadi soe atie, kerna beta trada maoe bekeen megapa megapa sama sakalian ora

malayoe — O-taoe saparonja ketjiel den besaar — jangan sobat beta jadie takoot — Dan lagie sobat beta jangan tjampoer sama orang olanda — darie itoe beta soeroe Kapal perang per oesier sama dia orang kapal olanda, Dan sobat beta bole tingal diam bae bae, jangan soesa ati, bigie mana daulo begitoe sakarang sobat bae joega sama beta, sama samoeaja Malayoe, Di-dalam itoe, kaloe sobat beta tjampoer sama orang olanda, tentoe sobat beta, jadie moesoe sama beta, sakalian orang Ingries.

Soeraat inie 17^e arie boelan Doelhaijja.

BIJLAGE N°. 3.

(TITUL VOOR DEN SULTHAN).

Sakarang inie beta kiriem soeraat, per gante lida beta berkata-kata sama sobat beta, dan darie Itoe soeraat sobat beta njang die dalam tangan Radeen Mochamat, Itoe soeda sampe sama beta, den segala kiriemman njang be-boeni didalam itoe soeraat, maka beta trima dengan brapa banjak hormat — serenta beta soeda mangarti apa njang beboeni didalam soeraat Itoe — maka beta telaloe soeka dengar beboeni soeraat itoe, kerna telaloe bersie ati, te-tapie; ada soesa sadikiet beta, darie sebat trada satoe orang oetoesan — darie pada sobat beta, separti njang soeda beta mienta daulo itoe —

Dan sekarang inie beta liat bietjara, darie pada beta sendirie joega, den apa njang ada kabaar, dalam soeraat sobat beta — njang ada soesar itoe, krena sakarang Inie trada lagie tiengal lama die dalam bitjara inie — kaloe trada die bekeen abies die dalam tempo inie — dan kaloe dia tienggal pada satoe tempo njang laeen trada bole jadie bae die atas sobat beta — sakarang miesti bekeen abies inie bitjara dengan begitoe lekas, dan trada jadie satoe soesa die wagtoe inie, darie sebab tanda pake wachil njang trada bole meng-garti darie sagala Perjanjiaan njang besaar jalan bekeen bae.

Dan lagie beta pikier telaloe bae sobat beta, darie sebab, orang olanda

baroe datang die moeka Plembang, kiriem sienjata dalam samboeni of denggan gelap — dan dia bekeen satoe tempat Perang, die toelang bauwang, dengan sobat beta trada taoe itoe tempat, darie sebab itoe miesti, sobat beta bekeen abies sagala bitjara, den janjie dengan olanda — mienta toeloeng sama sobat njang tentoe Compenie Ingries, separti bitjara njang ter seboet die bauwa soeraat inie.

Inie bitjara njang bermoela, darie arie inie bole tentoe sobat beta, menjadi sobat ber sobat dengan Compenie Ingries, njang trada bole beroba lagie, selama lamanja: selagie ada boelan den mataharie;

Inie njang kedoea, miesti sobat beta boeang, abieskan sekalie kalie; segala orang olanda. — den Residentnja. — Den segala Orang njang die bauwa hoekoen Olanda; mana njang doedoek sekarang inie die dalam negrie Plembang, yangn kaside tiengal lagie.

Dan sampe die blakang arie, trada bole die bekeen betoel sakalian Resident Olanda — Olanda; jangan Olanda masook die negrie Plembang, en sembarang Orang Poeti laeen, darie Orang Ingries-Dan kaloe soeka Ingries tiengal dalam satoe loge separti janjie njang diblakang bole dia tiengal.

Bitjara njan ketiga, sobat beta miesti soeka sendirie Kaside sama Compenie Ingries, sekalian janjie ber joel tima den lada, ataoe laeen laeen njan tiengal dengan Olanda Kaloe Compenie Ingries maoe masook dalam joel belie barang barang itoe, bole dia abieskan dalam doeablas boelan — dan tentoe sobat beta dalam itoe jangan joel Tima sama laeen kapal kapal kaloe trada Pas Ingries — tatapie Ingries maoe kaside pas, sama segala kapal njang keloeur darie Negrie Ingries.

Bitjara njan keempat. — Sebab die bekeen abies bitjara inie den janjie, maka tentoe — sobat beta kiriem satoe orang oetoesan darie Plembang kepada beta die negrie malacca. Dan kapan soeda abies segala bitjaranja, bole sobat beta trima satoe orang oetoesan darie Ingries — sampe ke Plembang — sebab die abieskan perjanjian njang besaar separti sirantanja denggan soenggoe nja.

Di blakang Lagie, die kaside taoe kepada soabat beta sekalian bitjara itoe, darie sebab sobat beta bale bekeen abies bitjara itoe dengan lekas — Beta soeda kaside kabar sama Radien Mohamat njang wachiel beta, maka sakanrang inie bole dica bietjara diatas samoea Bietjara itoe, dia soeda taoe darie

semoea sebabnja — dan kaloe trada dengan begietoe lekastrada la, ada goe-
nanja lagie. Inie la perjanjian njang besaar, sebab darie inie bitjara so-
bat beta sama Compénie Ingries jadie sobat besaar — den Negrie sobat
beta, sama negrie Comp^e. Ingries manjadie satoe dalam bitjara.

Lagie darie Itoe maka beta pipier perjanjian inie adabesaar, maoe be-
keen separti adat nja, sebab itoe trada patoet — die kasie diedalam tangan
laeen satoe orang, kaloe barangbarang sapa trada joega Patoet — maka itoe
beta ada kasie ienie bitjara die dalam tangan Radeen Mohamat satoe soe-
raat per janjian, maka njang ter seboet dalam soeraat itoe — kaloe soeda
soeka — sobat beta, — miesti sobat beta taro tanda tanggan en lagie Tjap
sobat beta, dalamnja — serenta sakalian arie boelannja, Dalam Plembang,
kiriem sama beta dengan lekas sama kapal njang bauwa soeraat inie —
dan itoe kapal beta soeroe per kerja itoe joega, bole dia baleek dengan
lekas — Dan kapan soeda sampe soerat itoe serenta dengan satoe orang
oetoessan darie sobat beta — datang sama beta — kaloe bole seboenja da-
rie inie arie sampe satoe boelan, biear sampe sama beta, bole beta bekeen
satoe soeraat Copy bigie mana die dalam soerat janjie sobat beta — kiriem
sama beta, nanti beta taro tanda tangan en tjap darie kwasa Comp^e. Ingries
sama dia poenja arie boelannja, beta bole kiriem koembalie dalam tangan
Oetoessan sobat beta — dengan begitoe lekas.

Dan lagie darie pada itoe, maka sekarang ienie barangkalie sobat beta
maoe bekeen, segala bitjara inie dalam gelap, make pekerjaan inie bole
keliattan begie mana dalam ati sendirie. darie sebat itoe beta trada ki-
riem satoe orang oetoessan Ingries — per dapat bertemoe sobat beta —
malingkan begie mana sobat beta poenja soeka: beta soeda kasie koeasa
sama Radeen Mohamat, bole dia bitjara; darie segala bitjara njang ter
seboet itoe. dan kaloe sobat beta beloon ada sedia orang oetoessan kerna
trada bole datang die negrie malacca bole Radeen Mohamat trima itoe
soeraat perjanjian, darie tangan sobat beta, bawa datang sama beta den-
gan lekas.

Ada lagie satoe kirieman darie beta, satoe boengkoes Laken mera-Europá,
satoe kaeen antelas bengala — den sepasang sapoetangan boenga maas,

Toetoeper soeratinie dalam Kotta malacca 8 arie boelan Sapar.

BIJLAGE N°. 4.

Oebado. Koemdien deri pada itoe adalah beta kasih taoe, deri itoe soerat, jang dibawa Raden Mohammed itoe, lama soedah sampe, sekarang ini tiada lagi sohbat beta kasih djawab itoe; maka beta terlaloe soesah hati akan fatzal soerat itoe. Koemdien maka beta soeroeh poela satoe kapal pergi ka Palembang, maka kapal itoe ija tinggal di kwala Palembang; maka hal deri pada itoe soewatoe pon beta tiada arti. Sjahadan deri pada itoe, sekarang ini ada beta soeroeh poela satoe kapal kompanie pergi ka Palembang, sebab dengan sekalien fatzal[†] itoe. Maka adalah kapal itoe, serta sampe ija ka Palembang, tiada boleh ija tinggal lama deri pada kotieka sampénja itoe, sahingga sahari samalam djoega boleh ija tinggal, kerna sekalien kapal prang deri negri Malaka maoe belajar sigra katanah Djawa. Maka didalam itoe djoega sohbat beta maoe habiskan sekalien bitjara itoe, dan membri sekalien soerat[†] belasan soerat[†] beta itoe hantar mari, didalam tangan kapitan kapal itoe. Sjahadan lagi, maka adalah dengan sebab orang oelanda ada tinggal di Palembang itoe, maka, sebab itoe, beta ada kirim ampat peti snapang kompanie. Maka didalam satoe peti itoe doea poeloeh snapang, djadi kaämpat peti itoe, doelapan poeloeh snapang banjknja. Dan lagi ada sapoeloeh krepí, jang soedah siap dengan pantroon, jang berisi obat peloeroenja, didalam boleh sohbat beta trima. Sjahadan lagi apa[†] barang, jang sohbat beta maoe, atau kapal, atau orang, atau sindjata, boleh sobat beta kirim soerat kapada beta, dengan sigranja. Sjahadan lagi maka adalah didalam, bersama dengan soerat ini, soerat salinan, jang didalam tangan raden Mohammad dholo itoe, kerna soerat itoe beta tiada boleh taoe, atau sampei, atau tiada; maka dengan sebab itoe beta kirim soerat salinan soerat itoe. Koemdien deri pada itoe tiadalah apa, jang di pesertakan dalamnja tjinta kasih deri pada beta, hanja bertambah[†] djoea, kiranja, sohbat bersohbat antara beta dengan sohbat beta. Ahoewal itoe lah. Termaktoeb warkat inie didalam kota negri Malaka, kapada 11 hari boelan Rabelakir pada taoen 1226 (22 April 1811).

BIJLAGE N°. 5.

Inie soeraat njang betoel darie beta poenja atie — Capitan Machodonal, njang bawa prenta dengan soeraat darie Generaal, Bengala Lord Minto njang belaboe die moeka negrie Plembang, datang sama Radja njang besaar ia-toean Sultan Ratoe njang diatas krossie Radja negrie Plembang — koemmendian darie itoe maka kita kasie taoe, soerat njang kita bawa inie sama toean Sultan ratoe, maka pesaan Generaal Bengala soeroe kita bawa sandirie, sama toean Sultan maka kata Radeen Mohamat den Toean Sait Aboebakar itoe negrie ada banjag jao — sebab itoe kita soeroe ganti sama Toean Sait Aboebakar bawa inie barang sama toean Sulthan, kerna kita die soeroe brienti doea arie joega dalam inie kerja, sebab njang poenja soerat inie Generaal Bengala, maka njang die bawa toean Sait aboebakar inie soerat doea — senapang ampat peti — obat bediel sepoeloe peti. darie itoe kita poenja perminta sama toean Sultan soeraat jinie, sama soerat, njang die bawa dengan toean Sait aboebakar — inie kita mienta toean Sultan poenja manjaoot — dengan satoe orang besaar njang bole die pertjaija, njang kita bole kasie kabar sama dia, darie itoe orang Olanda; Prenta orang besar per soeroe kita kasie kaloearkan, didalam itoe apa joega Sultan poenja Prenta, begiemana miesti bekeen, darie itoe orang olanda itoe la soeda abies,

Toetoep soeraat inie Arie saptoe 25 arie boelan Rabioel awal.

BIJLAGE N°. 6.

DEPOSITIONS OF TOENKO MAHOMET AND SEYED ABU BAKAR.

This 12th day of December 1811.

Appeared before us subscribers, Commissioned Members of the Court of Justice.

The Malay Toenko Shereef Mahomet and Seyed Abu Bakar Bin Oesien Room, both of Pulo Penang, now present here, who by order of Major W. Farquhar, commandant of this place, have declared as real and true facts, that they, the said Toenko and Seyed arrived five days ago at this place, with a small vessel from Palembang; that they had been sent as Agents bij Thomas Raffles, Esq. from hence to Palembang; that they on the 3d of this mounth Redjab or the 22d of July last, arrived at Minto, from whence they advised the Sultan of their arrival, stating:

“That Mr. Raffles had sent them to stay at Minto until his arrival there, or receiving further orders from him in writing, and that in case the Sultan of Palembang would not allow them to remain at Minto, they would follow him, (Mr. Raffles) to Batavia.”

One of the chiefs wrote them an answer in the name of the Sultan as follows:

“That the Sultan was very much pleased with their arrival at Minto, but wished very much to see and converse with them.”

That they, the said Toenko and Seyed, upon the receipt of this invitation, went to Palembang to meet His Highness and repeated to the Sultan all that they had written to him, to which the Sultan replied that they should reside at Palembang, and that whenever they got any tidings of Mr. Raffles they should return to Minto, either to meet Mr. Raffles, or to receive any communications he might make; that after having been sometime at Palembang, a vessel from Java arrived, which brought the news of the surrender of the Island of Java to the English, which however was

discredited bij the Sultan — that eight days more Seyed Sin Bil Pake, son in law of Pangerang Sjereef Oemar, arrived from Samarang, and confirmed the surrender of the Island, and mentioned that General Janssens and three other gentlemen had fled from Batavia to Samarang, where he, the said Seyed Sin had seen and spoken to the General. — The Sultan began now to give full credit to the above mentioned circumstances — that three days after this, or the 27th of the month Saban, being equal to the 14th of September last, the principal chiefs of the place were sent by the Sultan to the fort, in order to inform the resident of the surrender of Batavia. — That successively, all the chiefs, with their suite, were sent to the fort under pretext of consulting with the Resident, which lasted until 3 or 4 o'clock in the afternoon, when the fort was filled with people. — The chiefs now informed the Resident, that he and his troops must quit the fort, on which the Resident answered: "Where shall I go? I have no vessel to depart with; I request to be allowed to remain three days longer, that I may prepare a vessel to convey me from hence." The chiefs said, that they had orders from the Sultan to direct the Resident to quit the fort immediately, and if he had any request to make he must address himself to the Sultan to inform him of this request. — The Sultan granted the Resident an audience and send two chiefs to conduct the Resident to him. The Resident and his assistant, the Commander of the troop and Secretary, followed the two chiefs who had been sent to conduct them, and within a short distance of the Palace, were met by several other chiefs who interrogated the Resident, what he had to say to the Sultan. The Resident replied, I intend to request to be provided with a vessel, where upon the chiefs said: "It is unnecessary, here are two vessels in readiness for the gentlemen to embark in." They now took from the Commander the sword and ordered all the servants of the Company, with exception of the women, on board of a panchallang, which was lying there. This vessel remained there until evening, when she disappeared. That shortly after this some of the chiefs came to the said Toenke and said that they had orders from the Sultan to murder all the Company's servants on board the panchallang and to demolish the fort and buildings. That said Toenke, upon hearing this, addressed himself to the Sultan and requested that the people of the Dutch Factory might not be molested,

but that they might be allowed to depart to Batavia, and not to demolish the fort and buildings, because it was unlawful; as Batavia had surrendered, its dependencies must be considered a conquest likewise; on which the Sultan replied: "I am not like other native Princes, I dread nobody, I fear no nation; I shall listen to nobody and let me not hear this a "second time." This he uttered in a violent passion.

That three days after this, the said Toenko and Seyed saw the fort and buildings demolished, and inquired of some of the chiefs, why this was done. They were answered: "What have we to do with the fort longer as all "the Dutch men have been murdered (it is said they consisted of 24 European and 63 native soldiers)."

Six days after, this the Sultan sent for the said Toenko and Seyed. The Sultan did not make his appearance and they were met by his son Rajah Moeda Pangerang Ratoe, who shewed them a letter and ordered them in the name of the Sultan to form four letters out of it, to be written by him the said Toenko, and to be sealed with his seal; that the said Toenko having perceived this letter contained gross falsehoods, refused to write it, and declined complying with the Sultans orders on this subject — that the said Rajah Moeda warned the deponent of the consequence, that would result from a disobedience of the Sultan's commands, and that he accordingly wrote the letter, which was to the following effect:

"This letter comes from Toenko Sereef, Mahomet to my friend Mr. T. "S. Raffles."

"I have to communicate to my friend my arrival at Minto on the 18th "of the mounth Redjab, or the 5th of August last, and that I have received "tidings that the enemies of my friend (the Dutch) have been sent away "by the Sultan — I have sent people thither, and they have confirmed it, "and that no signs of them are left. I also have learned, that there are "ambassadors from Palembang at Java. I request you to assist these people, "that they may be enabled speedily to return. My letter, the original of "this, sent to you from Minto, I hope you received in due time."

That the said Toenko and Seyed have sworn by order of the Sultan never to say any thing about the circumstances, but according to the contents of the above letter; and that, if ever they divulge the truth, they should be

punished with death, and their families at Palembang murdered. That the said Toenke and Seyed, through the medium of Rajah Moeda, solicited permission to reside at Minto, which the Sultan refused, but added, that they might go to the mouth of the river at Soensang and live there.

That they by their families and several chiefs were cautioned to be on their guard, that the Sultan intended to send a party after them to attack and murder them on their way to Soensang, to prevent which they assembled their friends, who escorted them down the river, having with them six prows well manned; that, on their way, they met four of the Sultan's prows, which being unequal to cope with the well armed prows of the Deponent, no hostility was offered on the part of the Sultan's people.

That, having been three days at Soensang, they received an order from the Sultan delivered to them by the chiefs Kee Maas Hahil and Ingebey Jelal to repair to the capital, and at the same time they had intelligence from their friends, desiring them not to come up the river, as several people were sent to attack and murder them, and cautioned them against going to Batavia, the Sultan having dispatched four armed prows, to intercept them, lest they should proceed to that place and divulge the truth of his proceedings. That the said Toenke and Seyed on the receipt of this communication, refused to return to the Sultan, intimating that they were in daily expectation of the arrival of a vessel from Batavia, but if the Sultan had any thing of consequence to communicate, they would proceed to the capital.

In the mean time a prow arrived from Minto; by it they learned, that at that place orders from the Sultan had been received, in the event of any English vessel arriving there and any enquiry being made after the deponents, it should be told that they accompanied the Dutch from Palembang.

Seeing the danger, to which they were exposed, daily increasing, and fearing to be murdered by the numerous emissaries of the Sultan, who were every where in waiting for them, they thought it most prudent to leave Soensang and go to Malacca, which they effected, leaving behind them all their baggage. On the voyage they were met by several vessels, who, however, did not molest them.

Dated at Malacca this 13th day of December 1811, and signed by several Malay characters being the signatures of Toenke Sjerreef Mahomet and Seyed Aboe Bakar.

In my presence

(Signed) J. H. STECKER, Secy.

The commissioned Members of the Court of Justice.

(Signed) A. KOCK,

C. WALBEHM.

BIJLAGE N° 7.

Willem van de Wateringe Buis verhaald:

Dat den 29. Dec. 1811. des morgens om negen uren in 't fort is gekoomen den eerste minister van de Sulthan Tommongon Soero Nindita, met nog vier mindere Hovelingen aan hem Relatant bij naame onbekend met een gevolg van 160 gewaapende manschappen.

Dat gem^d. minister het Compliment van de Sulthan bragt aan den Resident Woordman, met te kennen gaave dat de Hoofdplaats Batavia reeds in bezit was van de Engelsche; en de Sulthan hem dierhalve vriendelijk verzoeken liet om 't fort te willen verlaten. — waar op de Heer Woordman ten antwoord gaf dat hij niet konde gelooven dat Batavia reeds over was, also hij dienaangaande nog geen schrijvens ontfangen had, en hij, behalve dien, het fort niet konde verlaten, zonder speciaale order van 't Hollandsche Gouvernement.

Dat zij hierop niets geantwoord hadden, dog zig in een circel rondsom de eerste en tweede Resident nevens den Commandant plaatste.

Dat omstreeks den middag nog ruim 600 gewapende manschappen het fort kwaamen binnen stormen, en, na de schildwagt, die zulks wilde beletten, zijn snaphaan te hebben ontweldigd, de helft van hun het huis van de Heer Woordman bezette en de andere helft de wallen, alwaar zig bij ieder stuk geschut circa 100 man posteerde.

Dat den Resident Woordman gevraagd hebbende naar de reden dat er zo veel volk in 't Fort kwam? gem^d. Tommongong ten antwoord gaf, dat dit zijn volk was, het welk hem volgde. — waarop de Heer Woordman verzocht had om de zelve te doen vertrekken, zeggende dat hij gaarne wilde eeten en wat gaan rusten, en dat hij den volgende dag de Sulthan zoude spreken. — dog waarop Soeroe Nindita repliceerde dat hij veel met hem af te handelen had en het niet nodig was dat hij, Woordman, at of sliep.

Dat de Heer Woordman al verder aandringende dat hij dog maar met zijn gevolg vertrekken mogte en hij verzocht om de Sulthan den volgende dag te moogen spreken: hij als toen de King Beij (*Ingebet*) Rassa Sedana naar den Sulthan af zond; zeggende dat wanneer de vorst hem toe stond om te vertrekken hij alsdan zoude heen gaan dog zo niet, hij alsdan zelve de gehele nagt zoude blijven.

Dat omstreeks vier uren na de middag gemelde zendeling terug keerde vergezeld van de Pangerangs Nata Deradja en Nota, nevens een ontelbaar gevolg van gewaapende manschappen op 150 schep Prauwen verdeeld, gewapend met Donder Bussen Snaphaanen Pistoolen, Kortom, met allerhande soort van moordthuig.

Dat de gem^d. zendelingen vervolgens aan de Heer Woordman overhandigde een maleidsche Brief van de Sulthan, behelsende, dat, indien hij het Fort niet wilde verlaten hij alsdan daadelijk bij de Sulthan moest koomen. waarop de Heer Woordman nevens de 2^e Resident Haarvlegter en de Commandant Hendriks zig op weg begaaven met intentie om tot de vorst te gaan, dog buiten het Fort gekoomen zijnde, zij van hunne Deegens beroofd, gebonden en op een oude Prauw Pinjajap geplaatst wierden. (NB. tot dus verre geloof ik dat des Relatants opgaave vrij naauwkeurig is alzo hij zig ten huise van de Heer Woordman bevond, en de wed: Haarvlegter in haar eigen huis was).

Dat zij vervolgens alle de overige Europeaanen zo wel als de Javaansche Soldaaten gepakt gebonden en naar de voormelde Prauw getransporteerd hebben, terwijl zij tevens begonnen te plunderen, en bij die gelegenheid twee der Europeaanen naamens Jacob Otten zijnde de Baas metzelaar en Frans Kabos een mattruus den eerstgem^d. in zijne wooning en den laatste in 't Hospitaal dood staaken.

Dat het reeds donker zijnde en regenagtig weder hij Relatant nevens zijn Moeder en een Portugees genaamt Anthonij, van 't Retranchement afgesprongen en ontvlugt zijn, tot in een Bosch, alwaar zij zig Negen maanden lang onthouden en zig met Piesang en andere vrugten die zij des nagts in de nabijheid der Dessas gingen op zamelen, erneerd hebben tot na de komst der Engelschen, wanneer hij een brief naar Palembang verzonden had door zijn moeder (zijnde een Inlandsche vrouw) die dezelve aan Villa Rubi had afgegeeven. (NB. Deze brief heeft hij geschreeven op Papier van een door hem gevondene vlieger, met een hoender veder en met door hem van houtskoolen vervaardigde Inkt).

Dat gem^d. Villa Rubi alstoen een escorte van gewapende manschappen afzond en hun liet afhaalen.

Dat hij vervolgens van de Inlanders vernoomen heeft, dat de bovengemelde Prauw Pinjajap, van geene levensmiddelen hoe ook genaamd voorzien was, en zij dezelve hebben laten afzakken tot Poelo Pajong alwaar zij de Europeanen, één voor één, doodgestoken en vervolgens, naar de Prauw van boven te hebben dicht gespijkerd, er van onder een gat in geboord en met alle de Javaansche soldaaten nevens derzelver vrouwen en kinderen in de grond hebben laten zinken.

Dat hem niet bewust is in hoe verre den toenmaalige Rijxbestierder (de tegenswoordige Sultan) in al het bovenvermelde al of niet eenig aandeel heeft gehad.

Dat zo hij vernomen heeft, bij het ombrengen der Europeanen de voornaamste rol gespeeld hebben. — King Bey Djalan, Demang Sing Joeda en King Bey Modien.

Dat het bovenstaande alles is, wat hij nopens deze treurige gebeurtenis weet op te geeven zonder meer.

BIJLAGE N°. 8.

Louisa van de Weteringe Buis weduwe Haavvlegter verhaald:

Dat op zekeren morgen omstreeks zeven uren te Palembang in 't Fort gekoomen waaren vier zendelingen waarvan drie genaamd King Bey Tjariet (*Tjariek*), Tommongong Lanan en Radeen Mohamat; zijnde de vierde haar onbekend, dewelke aan den Resident Woordman overhandigde een Brief van de Sulthan behelzende dat dewijl Java als nu in bezit van de Engelsche was, de Hollandders dus het Fort van Palembang ontruimen moesten.

Dat de Heer Woordman en haar Relatantes man daarop geantwoord hadden dat zij aan deze begeerte van den Sulthan niet konden voldoen alzo zij de hun toevertrouwde Posten niet mogten verlaten zonder speciaale order van het Gouvernement dat zij dienden, en zij de Engelschen zouden afwagten.

Dat daarop de King Bey Tjarie zig tot den Sulthan begaf om van dit antwoord raport te doen en vervolgens terugkeerde vergezeld van nog vier andere Hoofden met te kennen gaave dat indien den Resident C: S: het Fort niet vrijwillig wilde verlaten zij alsdan moesten dugten voor de gevolgen.

Dat de Heer Woordman standvastig bij zijne weigering blijvende persisteeren, er alstoen plotseling circum circa 600, gewapende manschappen binnen het Fort rukte en het huis van de Heer Woordman omcingelde. — Waarop zij Relatante door schrik bevangen met haar kind nevens haar zuster en een jonge en een meid de vlugt naamen naar 't Chineesche Camp ten huise van een Arabier genaamd Hadjie Bastan, van waar zij de met haar gevolgde kleine slaave jongen afzond naar 't Fort ten einde des mooglijk haar man te spreken en hem te zeggen waar zij was, met verzoek tevens om haar te koomen afhaalen zodra alles wederom rustig zoude zijn. — Edog dat de gen. Jonge terug kwam met berigt dat men reeds bezig was alle de Europeaanen met geweld uit het Fort te sleepen.

Dat des avonds omstreeks negen uren den Pangerang Ratoe (zoon des Sulthans) aan het hoofd van een gewaapende Bende ten huise van gen.

Arabier naar haar kwam vraagen dog den laatstgen. ten antwoord gaf dat zij er niet was. Waarop gezegde Pangerang hem bedreigde zijn huis en de geheele campong te zullen verwoesten indien hij haar niet daadelijk aanwees hetgeen dan ook ten gevolge had dat hij haar aan denzelfve overleverde.

Dat meerm. Pangerang haarlieden alstoen naar 't Fort transporteerde en haar Relatante beloofde haar bij haar man te zullen brengen, dog dat zij in 't Fort koomende geen een Europeaan meer zag zijnde alles leeg geplunderd en de deuren en vengsters verbrijfeld, terwijl alles met Palembangers bezet was.

Dat omstreeks van tien uren des avonds aldaar insgelijks aangebragt wierden de vrouwen van den schrijver Volkers en van de corporaals Reinwits en Katsenbeitzer: van welke zij vernam dat de vrouw van den sergeant Scheffer haar man gevolgd was.

Dat zijlieden des morgens ten vijf uren wierden afgehaald door den Pangerang Wiera Dienata en gebragt ten huise van een Chineesche vrouw alwaar hun door een Maleidsche vrouw wierd aangeraaden om indien hun gevraagd wierd of zij hunne mans wilde volgen zij alsdan moesten zeggen van Neen: alzoo zij anders onfeilbaar vermoord zouden worden.

Dat hun kort daarop deze vraag ook werkelijk door een mantrie naamens den Pangerang Wiera Diemata gedaan wierd en zij zig alstoen overeenkomstig de hun gegeevene raad gedroegen.

Dat zij vervolgens successivelijk getransporteerd zijn naar Poelo Seriboe, Padang Roera en Pancalang-Lampon. — Zijnde hun verblijf op ieder der twee eerstgem. plaatsen twee en op de laatstgem. drie maanden geweest.

Dat zij gedurende al die tijd van een redelijk verblijf en genoegzaame Rijst tot hun levensonderhoud voorzien en niet mishandeld geworden zijn.

Dat het volk dat haar lieden bewaakt van tijd tot tijd afwisselde en het dus gebeurde dat zig één onder dezelve bevond die hun berigtte dat haarlieder mannen alle vermoord waaren en hij daarvan zelve ooggetuigen geweest zijnde, dienaangaande het volgende verhaalde.

Dat alle de Europeaan zo wel als de Javaansche soldaaten na drie Etmaalen geconfineert gehouden te zijn ten huise van den Tommongong Lanan vervolgens tot op 't hembd toe zijn uitgekleeed en dusdanig aan de hitte van

de zon blootgesteld op een ledige prauw onvoorzien van masten zeilen of provisie geplaatst zijn, de Europeaanen op het dek en de Javaanen beneden.

Dat hij Poela Paijong eerst den Resident Woordman en zo vervolgens een voor een naar rang aan de wal gebragt en door onderscheidene steeken met krissen en pieken van 't leeven beroofd zijn, dog dat zij de Commandant die een corpulent man was agter over gelegd en de buik open gesneeden hebben.

Dat den sergeant Scheffer bespeurende dat de beurt aan hem kwam zijn zoontje van circa twee jaaren oud met eigen handen den hals omdraaijde; waarna hij en zijn vrouw insgelijks wierden omgebragt.

Dat na dat alle Europeaanen van kant gemaakt waaren zij de prauw van boven digt spijkerden en door het booren van een gat beneeden met alle de Javaanen nevens derzelver vrouwen en kinderen deden zinken.

Dat de slaaven en goederen alle buit gemaakt en onder de onderscheidene hoofden verdeeld waaren.

Voorts verhaald de Relatante dat de Generaal Gelispie haarlieden opgeischt hebbende zij getransporteerd wierden tot bij een plaats genaamd Propit alwaar eenige batterijen waaren dog men hun aldaar in een binnenwaards loopend spruitje had gebragt alwaar een van het prauwvolk hun waarschouwde dat zij vermoord zouden worden en men dan aan de Engelsche zoude zeggen dat zij niet te vinden waaren.

Dat juffrouw Folkers daarop onder voorwendsel van haar behoef te moeten doen op een hoogte geloopt was en een detachement Engelsche te zien kreeg die op haar geroep toekwamen en haarlieden alle onder bescherming naamen.

Dat zij Relatante niet weet of de tegenswoordige Sulthan aan het gebeurde deel heeft genomen.

Dat de overige vrouwen volgens haar best weten nog op Palembang zijn uitgezonderd juffr. Katzenbeitzer welk zederd overleeden is. — zonder meer.

BIJLAGE N°. 9.

VERHAAL VAN SULTAN NAYAM OEDIEN OVER HET GEBEURDE IN 1811.

Het deel, dat de Engelschen in de gebeurtenissen van 1811 gehad hebben, is zeer bekend. Het volgende voorval was de dadelijke aanleiding tot het verbreken van het Contract.

De Pangeran Ratoe Sultan Machmoed Badar Oedien's oudste zoon was zeer losbandig en ging somwijlen des nachts in de Kampong der Chinezen om baldadigheden te bedrijven.

In de maand ——— 1811 gebeurde het, dat hij met eenige makkers een' Chinees ging berooven, die digt bij de Hollandsche factorij woonde. Deze Chinees verzocht hulp aan den Resident, die daarop met eenige soldaten uit het fort kwam om de dieven te vervolgen. Zij sprongen echter in het water en ontkwamen aldus.

Des ochtends ging de Resident naar den Kraton om den Sultan te verzoeken order te stellen, dat zijne onderdanen niet meer kwamen rooven in de Chinesche Kamp, veinzende niet geweten te hebben, dat de voorname schuldige de Kroonprins was. Doch de Sultan, die zich verbeeldde, dat de Resident van deze omstandigheid kennis had gedragen en zijn huis willens had beleedigd, door zijne oudste zoon met soldaten na te jagen, weigerde hem te zien.

Intusschen riep de Sultan zijne vertrouwde raadslieden bijeen en het gevolg daarvan was, dat men besloot het contract te breken.

Nadjm Oedien, toen Pangerang Adipatti, was zeer verwonderd, dat om zulk een nietige reden het contract verbroken moest worden; doch hij kon zulks niet beletten om dat hij geen gezag en geen invloed had, want de Sultan droeg hem nimmer eenige werkzaamheden op. In dien tijd wierden al de zaken verrigt door de Pangeran Notto di Redjo en Wiera di Nata.

Nadat de Hollanders alle het fort hadden geruimd en op last van den Sultan ontwapend waren geworden, zond men dezelve allen met prauwen de

rivier af, ten einde zich naar welgevallen naar Java of elders te kunnen begeven.

Toen echter gaf de Sultan een bevel om hen van het leven te berooven. Dit bevel hield ook in, dat een ieder, die weigeren mogt aan dien last te voldoen, zelf van het leven zoude beroofd worden; welk lot ook treffen zoude een ieder, die immer van het gebeurde durfde reppen.

Deze strenge bevelen waren oorzaak, dat al de Hollanders vermoord werden, en dat, hoezeer het gebeurde wel langzamerhand uitlekte, er wel een maand en meer verliep eer het zelve aan Nadjm Oedien bekend werd. Toen de moord plaats greep was Nadjm Oedien in zijn huis te Palembang, en dus zeer ver van de plaats verwijderd.

De volgende zijn de personen, die door den Sultan gebruikt zijn in den moord der Hollanders.

Degene die gewapend met hun volk naar de factorij gegaan zijn, waren:

Pangeran Tjitra Diredja.

" Nata Wikrama.

" Soera di Laija.

" Sjerief Oemar.

Ke Maas Tommenggong Kerto Negro en Ke Demang Oesman.

Degene die de Hollanders aan den overkant bij het rivierhoofd hebben gebragt zijn:

Pangeran Sjerief Oemar,

Ke Demang Oesman

en Tommenggong Soeroe Nandita, die het bevel over de prauwen had.

Degene die de Hollanders ontwapend heeft op last van den Sultan, is Pangeran Wiera Kasoema.

Degene die de Hollanders hebben afgevoerd naar den Soengsang en vervolgens afgemaakt, zijn:

Pangeran Wiera Kasoema.

Deze beiden waren toen nog geen Pangeran.	{	"	Wiera di Wangsa.
		"	Wiero Sentiko.

Tommenggong	Kerto Negoro.
Demang	Oesman.
"	Soera Joeda.
Ingebei	Wiera Joeda.
"	Kepinding.
"	Krettel.
"	Djalil.

Degene onder hen, die het bevelschrift van den Sultan in handen had, was de Tommenggong Kerto Negoro.

Dit verhaal is in de maand April 1821, te Tjandjoer op het eiland Java, door Sultan Achmed Nadjm Oedien gedaan, en uit zijnen mond opgeteekend door de Heeren J. C. Baud en R. L. J. van der Capellen.